

ІНФОРМАЦІЙНО - ПРОПАГАНДИСТСЬКА ВІЙНА РАДЯНСЬКИХ СИЛОВИХ ОРГАНІВ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО - ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ (1944 - 1950 - ті рр.)

Сучасна відверта і агресивна інформаційна війна, яку веде путінська Російська Федерація супроти України актуалізовує мету вивчення суті такої війни як явища, як методу наступу, як елемента експансії. Незважаючи на те, що науково-теоретичне осмислення цього поняття здійснено загалом в 60-90 - х роках ХХ століття, воно не є новим і має історичну тяглість, яку необхідно врахувати з метою вироблення ефективної стратегії і тактики протидії ворогові.

Історіографія заявленої наукової теми достатньо обширна, як у контексті теоретико-правового осмислення сучасних інформаційних війн (праці В. Брижка, Р. Кухаренка, О. Литвиненка, В. Петрика, А. Страннікова, І. Федика та ін.) так і інформаційно-пропагандистського протиборства сталінської імперії з Українським національно-визвольним рухом (дослідження Д. Веденєєва, О. Лисенка, М. Нагірняка, О. Рисінського, Г. Стародубець, В. Ухача та ін.) [1].

1. На думку Р. Кухаренка «інформаційна війна - це планомірний інформаційний вплив на всю інфокомунікаційну систему противника і нейтральні держави з метою формування сприятливого глобального інформаційного середовища для проведення будь-яких політичних і геополітичних операцій, які забезпечують максимальний контроль над простором» [3]. Мета в наступному - нівелювати цілі, погляди і світогляд людей, зсередини руйнуючи соціум (створення пасивного стану суспільної свідомості), при цьому основна загроза полягає в тому, що «інформаційний ворог» невидимий. Ідейна основа інформаційних воєн сягає до витоків імперіалістичних, шовіністичних чи фашистських державних концепцій країн-виконаців [2]. Так, першим підґрунтям інформаційної підготовки до війни стала концепція Росії, де остання виступає «Третім Римом», «збирачем» і «рятівником» слов'янських земель [6]. Нові інформаційні технології, якщо їх розглядати як зброю, здатні обернутися для людства тотальною катастрофою, «[...] оскільки як інструмент політики інформаційна війна означає існування одного суспільства ціною виключення іншого» [3]. Путінська концепція інформаційної війни проти суверенної України апріорі не визнає її державного існування.

2. Друге повернення комуністичної влада на західноукраїнські землі було зустрите організованим збройним спротивом суб'єктів українського визвольного руху (ОУН(б), УПА), яких підтримувало (або ж симпатизувало. – *Авт.*) населення регіону. Репресивні заходи радянських силових структур не обмежувалися тільки терором, фізичним винищенням, але й продуманою, аморальною, підступною ідеологічною компанією проти націоналістичного підпілля, УПА, населення. Ідеологічними заходами, спрямованими на західний регіон керував спеціально створений відділ ЦК КП(б)У. 12 січня 1944 р. з'явилося звернення «До населення тимчасово окупованих районів України» за підписом М. Хрущова, а також голови Президії Верховної Ради УРСР М. Гречухи і голови уряду Л. Корнійця: «Ваш ворог не тільки німецькі

розбійники. Ваш ворог – згряя українсько-німецьких націоналістів. Всякі ці бандери, мельники, бульбівці, що продавшись Гітлерові, допомагають йому приневолувати *наш народ, нашу Україну* (курсив. – Авт.)» [4]. 14 лютого 1944 року опубліковано звернення Президії Верховної Ради та уряду УРСР «До учасників так званих «УПА» та «УНРА». Його автори насамперед звинувачували ОУН і УПА у співробітництві з нацизмом, що було лейтмотивом усієї радянської наклепницької пропагандистської кампанії. «Кидайте оунівські банди! [...]. Рвіть всякі зв'язки з німецько-українськими націоналістами [...].» [4].

3. З початком боротьби проти ОУН(Б), УПА тоталітарний режим отримав нову ціль для інформаційної агресії – бандерівців. Враховуючи масштаби визвольного руху, придушити його звичайними методами уже було неможливо, отже, потрібна була *гібридна війна*. Спектр каральних заходів сталінського режиму набув системного характеру: 1) застосування армії (понад 200 тис. солдат НКВС); 2) «вишукані» методи терору, серед яких: а) створення загонів місцевих винищувачів (стрибків) та ДРГ для фізичного винищення повстанців та їхніх прихильників, б) організація мережі секретних співробітників (сексотів) для проникнення в середовище підпільників та виявлення тих, хто допомагає повстанцям, в) депортації та розстріли населення, яке підтримувало повстанців (від 1944 по 1953 із західноукраїнських земель в Сибір вивезено 66 тис. сімей), г) заслання спецзагонів, перевдягнутих у форму УПА, що чинили звірства над місцевим населенням та різні провокації для дискредитації руху, д) кампанія очорнення повстанського руху [6]. Наголосимо, що *кампанія очорнення та засилання спецзагонів під виглядом УПА, які супроводжувалися провокаціями, дезінформацією та пропагандою, були частиною інформаційної війни* (курсив. – Авт.) [6].

4. Як зазначає І. Федик «Інформаційна війна проти УПА складалася із двох оперативних кампаній – *перша* була розрахована на радянський загаль, на усе населення СРСР, особливо на українців, що жили за межами західноукраїнських земель» [6] (в контексті її реалізації каральний режим вдався до різного роду пропагандистських гасел, базованих на обвинуваченнях повстанців у фашизмі, у стрілянині в спину, звірствах тощо). Ця частина інформаційної агресії проти УПА мала беззаперечний успіх, було започатковано міф про «страшних бандерівців», культивованого протягом усього існування СРСР і відродженого сучасною Росією. Прикро, але ці совкові ідеологічні кліше і досі культивується в частини громадян України [6]. Друга оперативна кампанія інформаційної війни проти УПА фокусувалася на західноукраїнські та волинські землі, що були базою запілля визвольного руху, і без підтримки яких він був би неможливим. У хід пішли найбрудніші методи: агітація, пропаганда, провокації (понад 150 опергруп, мета яких була не тільки фізичне винищення повстанців, але і організація погромів, масових вбивств, тортур, викрадень та шантажу від імені УПА), шантаж, залякування тощо. Загалом результат був провальним, оскільки ставлення жителів Західної України, Волині до УПА не змінилося і досі [6].

5. Далеко не співмірні за ресурсами, зусилля Головної Команди УПА та націоналістичного підпілля, були спрямовані на те, щоб, по-перше, зберегти свій вплив на населення повстанського запілля; по-друге, максимально обмежити проникнення інформаційного продукту радянської інформаційної машини в свідомість народу. У січні 1944 року ГК УПА видала наказ «Про

проведення підготовчої роботи до моменту приходу більшовиків», яким передбачалося активізувати антирадянську агітацію серед населення, бійців Червоної армії, осіб зі сходу України, інших народностей СРСР. З метою підготовки високопрофесійних пропагандистів було створено спеціальну ідеологічно-політичну школу, що розташовувалася на Стрийщині [5, 407]. В цілому вибір українським визвольним рухом форм і методів інформаційно-пропагандистської роботи насамперед у повстанському запіллі визначався особливостями тогочасної військово-політичної ситуації. Основне завдання полягало у спроможності суб'єктів українського визвольного руху мобілізувати українське населення на організацію самооборони у повстанському запіллі та паралельній боротьбі з ворогом номер один Української держави – комуністично-радянським режимом. Десятилітня, гідна подиву, та унікальна в світових аналогах, героїчна боротьба «лісової» армії, націоналістичного підпілля, українського народу дає підстави стверджувати в ефективності роботи їх пропагандивних реферантур.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брижко В.М. Е-боротьба в інформаційних війнах та інформаційне право / В.М. Брижко, М.Я. Швець, В.С. Цимбалюк; за ред. М.Я. Швеця. - К.: НДЦПІ; Веденєєв Д. Організація, тактика й методи дій радянських оперативно-військових сил у протиборстві з національно-визвольним рухом у Західній Україні (1945-1950-ті рр.) / Д. Веденєєв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Viedienieiev_Dmytro/Orhanizatsiia_taktyka_i_metody_dii_radianskykh_operatyvno-viiskovykh_syl.pdf; Петрик В.М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навч. посібн. / В.М. Петрик, В.В. Остроухов. - К.: Росава, 2006. - 208 с; Рисінський О.М. Заходи і методи радянської влади щодо боротьби з українським національно-визвольним рухом на Північно-західних українських землях у 1944-1953 роках / О.М. Рисінський. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cdvr.org.ua/sites/default/files/attached/risinskiy_oleksandr.doc; Ухач В.З. На фронті духовної боротьби. Державотворча діяльність ОУН в царині культури та освіти (20-40 роки ХХ ст.) / В.З. Ухач. - Тернопіль: Вектор, 2011. - 221 с. та ін.
2. Інформаційні війни в сучасному інформаційному суспільстві / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=792680>; Інформаційна війна / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційна_війна.
3. Кухаренко Р. Інформаційні війни в українському контексті / Р. Кухаренко. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.global-analityk.com/аналітика/інформаційні-війни-в-українському-ко/>.
4. Нагірняк М. Тактика дій репресивних органів у боротьбі з національним рухом у західних областях України / М. Нагірняк. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.vox-populi.com.ua/rubriki/istoria/zlocininkvd/taktikadijrepresivnihorganivuborotbiznacionalnimruhomuzahidnihoblasta hukraieniavtornagirnakhajlo>.

5. Стародубець Г.М. Українське повстанське запілля (друга пол. 1943 - поч. 1946 років). - Монографія. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – С. 407.
6. Федик І. Галичина в контексті інформаційних воєн ХХ-ХХІ століть / І. Федик. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://vgolos.com.ua/blogs/galychyna_v_konteksti_informatsiynyh_v_oien_hhhi_stolit_160374.html.

УДК 347.772.3

Яворська О. С.

д.ю.н., професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

ІТ-ПРАВО: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ, ЗАСАДИ

Поняття ІТ-право, Інтернет-право раніше з'явилися в практичному обороті, ніж на законодавчому чи доктринальному рівні. Саме прагматичні потреби створили уявлення про ІТ-право як право цифрового середовища. Це поняття пов'язують насамперед з правовим регулюванням створення, використання та захисту комп'ютерних програм, правовим режимом веб-сайтів, доменних імен, охороною авторських, суміжних, патентних прав у цифровому середовищі тощо.

Грамотично поняття «ІТ-право», «інформаційне право» співпадають, адже йдеться про право інформаційних технологій. Але на сьогодні змістовне наповнення цих понять – різне. Якщо інформаційне право асоціативно сприймається у поєднанні з адміністративним правом як правом публічним (що є явно застарілим підходом), то ІТ-право асоціюється з регулюванням приватноправових відносин у цифровому середовищі – право приватне. Специфіка розуміння ІТ-права зумовлена якраз специфікою функціонування, прояву суспільних відносин у цифровому середовищі.

У світовій практиці вироблені та впроваджуються системні підходи, принципи регулювання відносин у цьому середовищі. Йдеться про різні соціальні регулятори: звичаї, морально-етичні норми, правові норми. Прийнято низку міжнародних правових актів: Типовий закон про електронну торгівлю Комісії ООН з права міжнародної торгівлі від 16 грудня 1996 року; Типовий закон про електронні підписи Комісії ООН з права міжнародної торгівлі від 5 липня 2001 року; Конвенція ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах від 23 листопада 2005 року; низка Директив Європейського парламенту та Ради ЄС: Про захист прав споживачів в дистанційних контрактах від 20 травня 1997 року; Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства від 13 грудня 1999 року; Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку (Директива про електронну комерцію) від 8 червня 2000 року та низка інших. Саме для цих